

Konrad Wallenrod
Adama Mickiewicza

O walce moralnej i niemoralnej

Geneza *Konrada Wallenroda*

- ▶ Utwór wydany w 1828 r. w Petersburgu, w czasie pobytu Mickiewicza w Rosji.
- ▶ Na jego powstanie złożyły się:
 - wspomnienia procesu filomatów i filaretów, który pokazał potęgę caratu i słabość Polaków;
 - klęska dekabrystów – rosyjskich rewolucjonistów, przyjaciół poety, chcących bezskutecznie obalić cara despotę;
 - historia Rzewuckiego – szpiega w armii carskiej;
 - lektura *Księcia Machiavellego* („cel uświęca środki”, metody walki lisa (podstęp) i lwa (przemoc) – motto pochodzi z tej książki i dotyczy tych dwóch sposobów walki.
- ▶ Wniosek Mickiewicza: naród słaby, mniejszy liczebnie (Polacy) nie może walczyć w sposób otwarty z mocniejszym wrogiem (Rosja), zwycięstwo przyniesie mu tylko walka podstępem (metodą lisa).

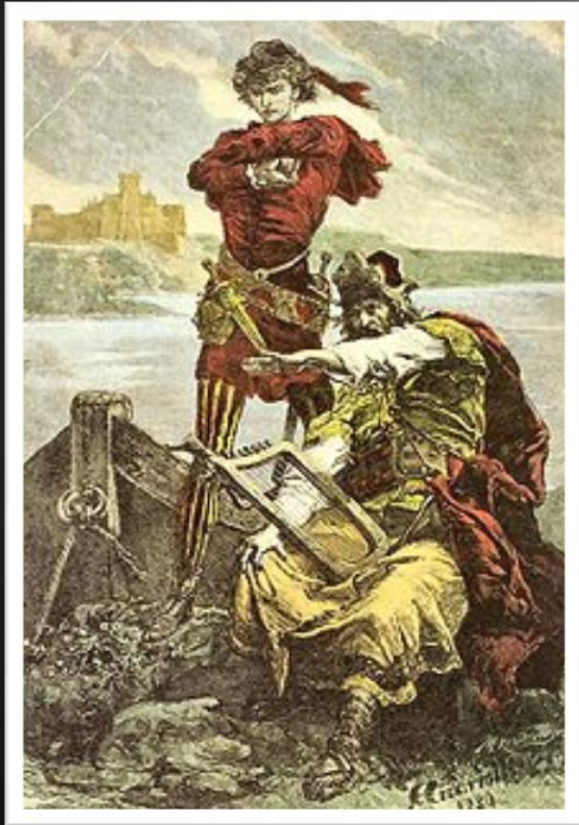
Historyzm maski (kostium historyczny) w utworze

a) Wyjaśnij, dlaczego Mickiewicz użył kostiumu historycznego w powieści.

b) Wymień trzy elementy tego kostiumu.

c) Podaj trzy efekty tego zabiegu.

Historyzm maski (kostium historyczny) w utworze

- ▶ Historyzm (fascynacja średniowieczem) w utworze:
 - osadzenie akcji w XIV wieku;
 - bohaterem utworu jest średniowieczny rycerz, który z jednej strony został wyposażony we wszelkie przymioty zawarte we wzorcu osobowym z epoki, a z drugiej – łamie zasady etosu rycerskiego.
 - ukazanie Litwy pod panowaniem Kiejstuta, potem Witolda i zakonu krzyżackiego pod rządami mistrza Winrycha;
 - motyw ludowego pieśniarza – wajdeloty litewskiego Halbana;
 - Pustelnica w wieży;
 - sąd kapturowy nad Konradem;
 - krucjaty
- ▶ Kostium historyczny – historia staje się maską, pod którą kryje się prawda o współczesności, ale nie można jej pokazać wprost ze względu na cenzurę:

Litwa – Polska

Krzyżacy – Rosja carska

Historyzm maski (kostium historyczny) w utworze

Efekty wprowadzenia kostiumu historycznego to:

- ▶ Mickiewiczowi udało się wydać powieść. Jedynie w drugim wydaniu poeta musiał zrobić ukłon w stronę caratu. Nazwał Mikołaja I *ojcem tyłu ludów*.
- ▶ Kostium historyczny wpłynął na kreację głównego bohatera, wzmocnił tragizm postaci. Średniowieczny rycerz dopuszczając się zdrady, sprzeniewierza się wartościom zapisanym w kodeksie rycerskim i łamie chrześcijańskie zasady moralne.
- ▶ Poeta stworzył swoistą instrukcję postępowania dla rodaków. Na historycznym przykładzie pokazał im, że skuteczne metody to takie, które stoją w sprzeczności z moralnością chrześcijańską i kodeksem honorowym.

Podwójna biografia Konrada Wallenroda

Porwanie litewskiego chłopca przez Krzyżaków	<ul style="list-style-type: none">- pamięć przerażającego krzyku matki,- przerażenie, strach;- samotność, utrata domu, rodziców, ojczyzny;
Pobyt w Zakonie, wychowanie przez mistrza krzyżackiego Winrycha	<ul style="list-style-type: none">- "Imię było niemieckie, dusza litewska została" - Alf Walter skrywa nienawiść do Krzyżaków (drze kobierce, tłucze lustra);- poczucie narodowej więzi z Litwinami, kształtowane przez wajdelotę litewskiego - Halbana;- nauki Halbana : „Tyś niewolnik, jedyna broń niewolników - podstępny” - Alf ma poznać wroga od wewnątrz, aby gdy dorośnie, zniszczyć go.
Ucieczka z Zakonu w czasie bitwy i pobyt na dworze litewskiego księcia Kiejstuta	<ul style="list-style-type: none">- radość z powodu powrotu do ojczyzny;- miłość do Aldony - córki Kiejstuta;- „Szczęścia w domu nie znalazł, bo go nie było w ojczyźnie” - cierpi z powodu ciągłych porażek Litwy nękaną przez Zakon, miłość do ojczyzny okazuje się większa;- Halban przypomina mu jego misję - jako jedyny Litwin zna Zakon i może go zniszczyć, ale musi wstąpić na drogę podstępu i porzucić Aldonę;- poczucie pogardy dla niemoralnej walki: „stokroć przeklęta godzina, w której od wrogów zmuszony chwycę się tego sposobu”;
Odejście	<ul style="list-style-type: none">- pożegnanie z Aldoną, zwrócenie jej wolności (Aldona staje się pustelnicą w wieży);- ogrom cierpienia;

Podwójna biografia Konrada Wallenroda

Wędrowka na szlakach wypraw krzyżowych	<ul style="list-style-type: none">– Alf giermkim hrabiego Wallenroda w Palestynie;– zabicie hrabiego i podszycie się pod jego imię (zbrodnia, fałszerstwo) – założenie maski, do której przygotowywał się całe życie;– walka z Maurami w Hiszpanii pod sztandarami Krzyżaków (działania wbrew swoim wartościom, zabijanie niewinnych), musi postępować jak Krzyżak, aby zdobyć zaufanie
Konrad mistrzem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none">–Zaufanie wobec Konrada z Zakonie;– kandydat na mistrza (podpowiedź pustelnicy, aby go wybrali) – krzywoprzysięstwo– tajemniczość Konrada, zagadkowe spotkania z pustelnicą, wybuchowość, skłonność do trunków, złowrogie spojrzenie, ponury wyraz twarzy, ślady cierpienia na twarzy, samotność;– surowe zasady w zakonie;– opieszałość w konflikcie z Litwą;– działanie przeciwko Zakonowi, potajemne spiskowanie z Witoldem, sprowadzenie klęski na Krzyżaków (zdrada)
Pożegnanie z Aldoną	<ul style="list-style-type: none">–pycha, duma z powodu wygranej z Krzyżakami i zniszczenia w pojedynkę tak wielkiej potęgi;– poczucie spełnionej misji, ale chęć odstąpienia od dalszej zemsty i powrotu do normalności;– spustoszenie wewnętrzne, konflikt sumienia;– propozycja, aby uciekli z Aldoną i wiedli szczęśliwe życie;– odmowa Aldony z powodu świadomości, że fizycznie i duchowo nie są już tymi samymi ludźmi; życie bez maski jest już niemożliwe
Samobójstwo	<ul style="list-style-type: none">–Sąd kapturowy nad Konradem;– samobójstwo (otrucie) jako wyraz rozpacz i osobistej klęski, podeptanie płaszcza krzyżackiego;–śmierć Aldony;– pozostaje Halban, który będzie w pieśniach głosił chwałę bohatera, opowiadał o jego heroicznym czynach.

Tragizm Konrada Wallenroda

Tragizm:

starożytny:

- ▶ zależność człowieka od fatum (Sofokles);

nowożytny:

- ▶ zależność człowieka od własnych żądz i namiętności (Szekspir)
- ▶ wybór między dwiema sprzecznymi, wykluczającymi się, ale równorzędnymi wartościami, racjami (np. miłość contra rozum) – „Konrad Wallenrod”.

Tragiczny wybór Konrada Wallenroda

Sytuacja wymagająca wyboru:

Ojczyzna (Litwa) jest zagrożona przez potężniejszego wroga (Krzyżaków) i tylko Konrad może ich pokonać w samotnej walce.

Ojczyzna

Miłość Aldony, szczęście rodzinne, honor rycerza, wartości chrześcijańskie, moralność.

Wybór Ojczyzny wymaga:

- poświęcenia szczęścia osobistego, miłości, rodziny,
- splamienia honoru rycerskiego walką niemoralną, podstępem
- działania wbrew zasadom chrześcijańskiego Dekalogu i splamienia sumienia

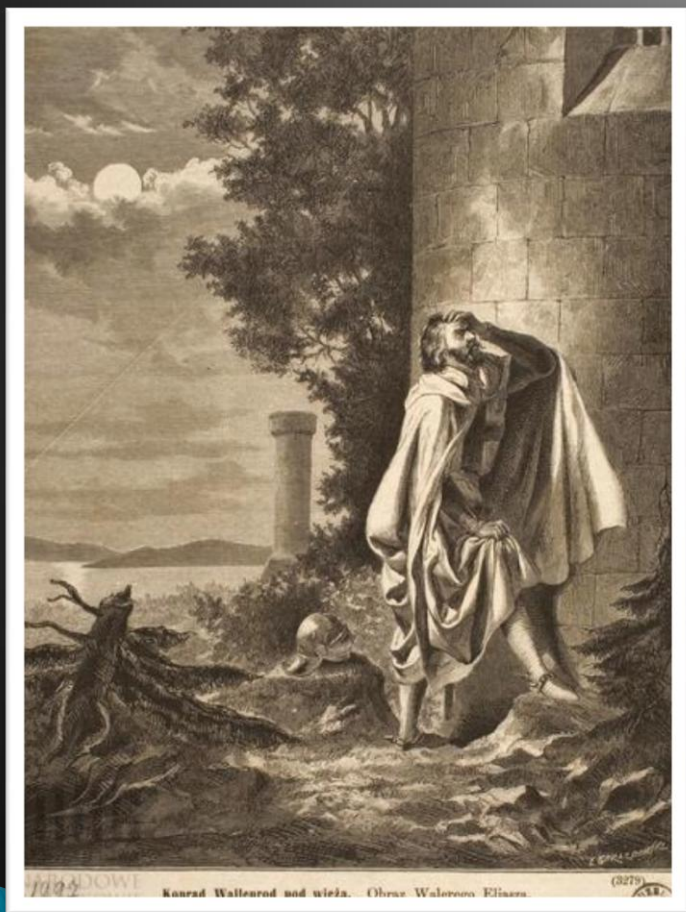
Wybór rodziny, honoru i sumienia niesie za sobą klęskę Ojczyzny.

Konsekwencje: sukces patrioty, klęska osobista.

Konsekwencje: klęska Ojczyzny, spokój sumienia i zachowanie rodziny.

Tragizm Konrada Wallenroda

Konrad Wallenrod uznaje za wartość najwyższą miłość do Ojczyzny i zmuszony sytuacją historyczną poświęca dla niej szczęście osobiste, miłość do Aldony (szczęście żony), honor rycerski, czystość sumienia, działa niemoralnie, podstępnie, aby pokonać wroga.

Co sprawiło, że Walter Alf sięgnął po oszustwo i zdradę?

- ▶ świadomość, że Krzyżacy są potęgą, a Litwa jest zbyt słaba, by w otwartej walce uwolnić się od ciągłych najazdów –
Inne były Waltera myśli; chowany wśród Niemców, / Znał potęgę Zakonu...
- ▶ nienawiść do wrogów, którzy zabili mu rodziców i nekali ojczyznę, pragnienie zemsty:
Imię było niemieckie, dusza litewska została, / Został żal po rodzinie, ku cudzoziemcom nienawiść
- ▶ nauki Halbana, który pielęgnował w bohaterze świadomość patriotyczną i chęć zemsty –
Gdyśmy do zamku wracali, starzec łzy mi ocierał, / Aby nie wzbudzać podejrzeń; łzy mi ocierał, a zemstę / Przeciw Niemcom podniecał
- ▶ rady Halbana, który podsunął bohaterowi ideę walki podstępem –
Wolnym rycerzom, powiadał, wolno wybierać oręż / I na polu otwartym bić się z równymi siłami; / Tyś niewolnik, jedyna broń niewolników – podstępny

Walenrodym

Postawa nowożytnego bohatera tragicznego, który poświęca życie, szczęście, sumienie, wartości etyczne w walce z wrogiem ojczyzny, ucieka się w działaniu do metod podstępny i zdrady, które są moralnie naganne. Na swój użytek tworzy teorię podwójnej moralności w myśl zasady „cel uświęca środki” (makiawelizm), ale czuje się z tego powodu rozdarty wewnętrznie, znajduje się w sytuacji tragicznej. Musi wybierać między wartościami etycznymi i dobrem własnym a koniecznością historyczną, domagającą się nieetycznych działań dla dobra zbiorowości (narodu).

Bohater romantyczny wzorzec ogólny

- nieszczęśliwie zakochany, kocha miłością nieodwzajemnioną albo niemożliwą, np. ze względów społecznych
- samotny, wykluczony
- ma poczucie, że jest niezrozumiany przez otoczenie
- odmieniec
- indywidualista
- targają nim silne emocje i namiętności
- ma myśli samobójcze, czasem popełnia samobójstwo

Bohater werteryzny J.W. Goethe *Cierpienia młodego Wertera*

- cierpi z powodu nieszczęśliwej miłości
- miłość widzi jako porozumienie dusz
- wierzy w miłość trwającą po śmierci
- nadwrażliwy
- ma głęboko refleksyjną naturę
- wrażliwy na piękno przyrody i sztukę
- ma skłonności do autoanalizy
 - popełnia samobójstwo

Bohater bajroniczny G. Byron *Giaur*

- nieszczęśliwy kochanek
- indywidualista, posiada własną moralność i osobisty kanon wartości
- dumny
- buntuje się przeciw światu
- odrzuca zwykłe, szare życie
- tajemniczy
- kocha wolność
- nieprzeciętny
- kieruje się mrocznymi namiętnościami
- porywczy, łatwo wpada w gniew
- targają nim skrajne emocje

Co łączy Konrada Wallenroda z bohaterem romantycznym?

- ▶ kocha miłością tragiczną; żeni się z ukochaną Aldoną, ale małżonkowie nie mogą być razem ze względu na okoliczności dziejowe
- ▶ samotny, wykluczony, wyobcowany – jego jedynym towarzyszem, któremu może powierzyć wszystkie tajemnice, jest Halban; z nikim innym ze swojego otoczenia nie może sobie pozwolić na szczerłość, od nikogo innego nie może oczekiwać zrozumienia; żyje wśród wrogów
- ▶ indywidualista – podejmuje samotną walkę, jest „samotnym wilkiem”
- ▶ odmieniec – nigdzie nie czuje się tak do końca u siebie: u Krzyżaków jest przybyszem z zewnątrz, na Litwie reprezentuje śmiertelnych wrogów swojej ojczyzny
- ▶ targają nim silne emocje i namiętności – misja, której się podjął, budzi w nim silne emocje; waha się, jest wewnętrznie rozdarty
- ▶ ma myśli samobójcze – ginie śmiercią samobójczą

Konrad Wallenrod jako bohater bajroniczny

- ▶ dumny indywidualista;
- ▶ samotnik;
- ▶ wędrowiec, uciekinier
- ▶ zbrodniarz o tajemniczej przeszłości;
- ▶ walczy i wzniosłe idee – miłość, wolność, ojczyzna;
- ▶ podwójna biografia;
- ▶ wewnętrzny konflikt;
- ▶ wybuchowość, gniew;
- ▶ nieszczęśliwa miłość;
- ▶ bunt;
- ▶ posępne lica, złowrogie spojrzenie.

Co łączy Konrada Wallenroda z bohaterem werterycznym?

- ▶ cierpi z powodu miłości – jego miłość do Aldony jest tragiczna, nie ma szans na spełnienie
- ▶ wrażliwy na piękno przyrody i sztukę – ukształtowały go pieśni wajdeloty
- ▶ ma głęboko refleksyjną naturę – często popada w zadumę
- ▶ popełnia samobójstwo – woli się zabić niż oddać w ręce wroga .

Wskaż opisane w utworze sytuacje, zachowania i emocje Konrada, które potwierdzają, że reprezentuje on osobny typ bohatera wallenrodzycznego.

- ▶ samotny_
- ▶ cierpi z powodu miłości -
- ▶ tajemniczy -
- ▶ ma refleksyjną naturę -
- ▶ wrażliwy na piękno przyrody i sztukę -
- ▶ łatwo wpada w gniew -
- ▶ popada w skrajne emocje -
- ▶ buntownik -
- ▶ działa podstępnie -
- ▶ przeżywa konflikt wewnętrzny -
- ▶ patriota -

Osobny typ bohatera wallenrodycznego

- ▶ **samotny** – Wallenrod od momentu, kiedy stracił rodziców, jest samotny, wychowywany przez obcych ludzi, którzy zabili jego rodziców i najechali ojczyznę; jego jedynym powiernikiem jest wajdelota, który kształtuje go na zdrajcę, po krótkim epizodzie szczęścia małżeńskiego porzuca żonę i rodaków, by wieść życie wśród wrogów
- ▶ **cierpi z powodu miłości** – żeni się z Aldoną, jednak nie jest mu dane cieszyć się wspólnym życiem z ukochaną; opuszcza żonę i poświęca się walce o sprawę narodową
- ▶ **tajemniczy** – przez większość życia musi ukrywać swoją tożsamość i prawdziwe uczucia
- ▶ **ma refleksyjną naturę** – często popada w zadumę, zamyka się przed innymi i rozmyśla
- ▶ **wrażliwy na piękno przyrody i sztukę** – ukształtowały go pieśni Halbana, które zasiały w nim tak silny patriotyzm, że ojczyźnie oddał życie; sam też wyraża emocje śpiewem (Ballada Alpuhara); zanim popełni samobójstwo, spaceruje bez celu i kontempluje piękno natury
- ▶ **łatwo wpada w gniew** – bracia zakonnicy często byli świadkami niekontrolowanych napadów gniewu Konrada: przeklinał wówczas, krzyczał i groził
- ▶ **popada w skrajne emocje** – potrafi beztrudnie biesiadować, by za moment popaść w głęboką zadumę; jest zdolny do wielkiej miłości (Aldona, ojczyzna), a jednocześnie potrafi nienawidzić i żyć pragnieniem zemsty
- ▶ **buntownik** – walczy z potężniejszym zakonem, nie akceptuje sytuacji, w której znalazła się Litwa
- ▶ **działa podstępnie** – przenika do struktur zakonu, aby rozbić wroga od wewnątrz; jako mistrz krzyżacki prowadzi zakon do zguby
- ▶ **przeżywa konflikt wewnętrzny** – musi wybrać między szczęściem własnym a dobrem ojczyzny, między osiągnięciem celu a kodeksem moralnym i współczuciem, które żywi – jako wrażliwy człowiek i chrześcijanin – dla swoich ofiar
- ▶ **patriota** – umiłowanie ojczyzny to najważniejsza wartość w życiu bohatera, wszystko jej podporządkował

Praca domowa

Przeczytaj uważnie *Balladę Alpuhara*.
Porównaj Konrada Wallenroda i Almanzora.
Jak sądzisz, czy Almanzora można nazwać
bohaterem wallenrodycznym? Uzasadnij
swoją opinię.

Opisz treść pieśni wykonywanych w *Konradzie Wallenrodzie* i określ, jakie pełnią funkcje

- ▶ *Pieśń Halbana o dwóch rzekach*
- ▶ *Pieśń z wieży (śpiewa Aldona)*
- ▶ *Pieśń wajdeloty*
- ▶ *Powieść wajdeloty*
- ▶ *Ballada Alpuhara (śpiewa Konrad)*

Pieśń Halbana o dwóch rzekach

- ▶ Treść: Pieśń opisuje dwie litewskie rzeki: Niemen i Wilię, która jest jego dopływem. Rzeki zostają upersonifikowane – przedstawione jako kochankowie, co stanowi metaforę miłości Konrada i Aldony.
- ▶ Funkcja: Pieśń ukazuje piękno litewskiej przyrody oraz wyraża tragizm losów Aldony, która nie znajdzie szczęścia w miłości i pozostanie skazana na samotność.

Pieśń z wieży (śpiewa Aldona)

- ▶ Treść: Aldona opowiada o sobie – wspomina dom rodzinny, rodziców i siostry. Mówi również o miłości do Konrada.
- ▶ Funkcja: Pieśń ukazuje utraconą arkadię Aldony. Ogrom straty ma podkreślać tragizm postaci i wielkość jej cierpienia.

Pieśń wajdeloty

- ▶ Treść: Pieśń rozpoczyna się poetycką wizją morowej dziewczicy, której nadejście okazuje się jednak dla Litwinów mniej zgubne niż najazdy krzyżackie. Wrogowie gubią i wyniszczają kraj. Nadzieja pozostaje w pieśni gminnej. Pieśń Halbana ma charakter profetyczny – kończy się zapowiedzią nadejścia wybawiciela i mściciela.
- ▶ Funkcja: Pieśń ukazuje dramatyczną sytuację Litwy i ogrom krzywd wyrządzonych przez Krzyżaków. Uzasadnia ideę zemsty i wyraża nadzieję na odzyskanie wolności. Pokazuje też znaczenie pieśni dla trwałości pamięci zbiorowej.

Powieść wajdeloty

- ▶ Treść: Opowiada dzieje Konrada Wallenroda: tłumaczy, w jaki sposób stał się mścicielem. Mówi o trudnym wyborze między honorem i szczęściem osobistym a obowiązkiem wobec ojczyzny.
- ▶ Funkcja: Pieśń przedstawia dzieje bohatera, ukazuje jego pobudki, tłumaczy działanie podstępem. Skierowana przede wszystkim do Konrada :nawołuje bohatera do czynu, wręcz grozi –poświęcenie życia rodzinnego nie będzie jednak miało sensu, jeśli mściciel nie dokończy dzieła zniszczenia.

Ballada Alpuhara (śpiewa Konrad)

- ▶ Treść: Ballada opowiada historię walki o Grenadę między Hiszpanami a Maurami oraz o podstępie Almanzora, króla muzułmanów. Widoczna jest analogia między taktyką Almanzora a Konrada.
- ▶ Funkcja: Ballada zawiera zapowiedź zbliżających się wydarzeń. Jest także świadectwem rozterek wewnętrznych Wallenroda – być może Konrad, udręczony wyrzutami sumienia, próbuje ostrzec Krzyżaków przed grożącym im z jego własnej ręki niebezpieczeństwem.

Fragment <i>Pieśni wajdeloty</i>	Czemu służy pieśń?
O wieści gminna! Ty arko przymierza Między dawnymi i młodszymi laty	Pieśń przekazywana sobie z ust do ust buduje porozumienie między pokoleniami, łączy młodych z przodkami, przeszłością.
W tobie lud składa broń swego rycerza, Swych myśli przedzę i swych uczuć kwiaty!	Lud w pieśniach opiewa czyny swoich bohaterów, daje wyraz przekonaniom wspólnoty i jej uczuciom.
Arko! tyś żadnym niezłamana ciosem, Póki cię własny twój lud nie znieważy	Pieśń jest niezniszczalna, nieśmiertelna. Jedyne, co jej grozi, to obojętność lub zapomnienie przez własny lud.
O pieśni gminna, ty stoisz na straży Narodowego pamiątek kościoła	Pieśń utrwała pamięć narodu (pamięć historyczną), jest strażniczką narodowych świętości, buduje patriotyzm.
Z archanielskimi skrzydłami i głosem – Ty czasem dzierzysz i miecz archanioła...	Służy jako narzędzie do wymierzania sprawiedliwości, zawarte w niej oceny moralne mogą skazywać na potępienie.
Płomień rozgryzie malowane dzieje, Skarby mieczowi spustoszą złodzieje, Pieśń ujdzie cało! Tłum ludzi obiega	Atrybuty siły i władzy są przemijalne. Tylko pieśń trwa wiecznie i dociera do kolejnych pokoleń.
A jeśli podłe dusze nie umieją Karmić ją żalem i poić nadzieją, Ucieka w góry, do gruzów przylega I stamtąd dawne opowiada czasy...	Pieśń, kiedy przestaje być żywa, staje się ludziom obojętna, zapominają o niej – chroni się wówczas w niedostępnych, zapomnianych miejscach, w których przetrwa do lepszych czasów.
Tak słowik z ognia zajętego gmachu Wyleci, chwilę przysiądzie na dachu; Gdy dachy runą, on ucieka w lasy I brzmącą piersią nad zgliszcza i groby Nuci podróżnym piosenkę żałoby.	Pieśń staje się świadectwem wydarzeń dramatycznych, tragicznych, nie pozwala o zapomnieć o katastrofach z historii narodu, wyraża żałobę po ofiarach.

Konrad o pieśniach wajdeloty:

Znam ja was!... Każda piosnka wajdeloty
Nieszczęście wróży jak nocnych psów wycie:
Mordy, pożogi wy śpiewać lubicie,
Nam zostawiacie- chwałę i zgryzoty...
Jeszcze w kolebce wasza pieśń zdradziecka
Na kształt gadziny obwija pierś dziecka
I wlewa w duszę najsrozsze trucizny,
Głupią chęć sławy i miłość ojczyzny!...[...]
Słuchałem pieśni... zanadto, niestety!...
Stało się, stało... Znam cię, zdrajco stary!
Wygrałeś!... Wojna, tryumf dla poety!
Dajcie mi wina, spełnią się zamiary.

Fragment jest świadectwem dramatycznego rozdarcia bohatera. Zirytowany Konrad rzuca oskarżenie w kierunku pieśniarzy, których pieśni nawołują do walki i przynoszą śmierć. Rozbudzają marzenia o zdobyciu sławy bohaterskimi czynami, od dziecka wychowują w kulcie ojczyzny i poświęcenia dla niej życia. W rezultacie przynoszą człowiekowi ból i cierpienie. Siła tych pieśni jest ogromna, ludzie się im poddają, mimo że płacą za to później najwyższą cenę. Podobnie poddaje się wpływowi pieśni Konrad, który w tym fragmencie zapowiada ostateczną realizację swojego planu.

*Halban o swojej pieśni, tuż przed
samobójstwem Konrada:*

Nie, ja przeżyję– i ciebie, mój synu!...
Chcę jeszcze zostać, zamknąć twe powieki,
I żyć –ażebym sławę twego czynu
Zachował światu, rozgłosił na wieki.
Obieczę Litwy wsi, zamki i miasta;
Gdzie nie dobiegnę, pieśń moja doleci;
Bard dla rycerzy w bitwach, a niewiasta
Będzie ją w domu śpiewać– i kiedyś w
przyszłości
Z tej pieśni wstanie mściciel naszych kości!

Halban mówi, że nie umrze, bo ma zadanie do wykonania –musi rozśławić czyny Wallenroda, aby zachowała się o nim pamięć. Pieśni wajdeloty unieśmiertelniają imię bohatera całej na Litwie. Rodacy poznają prawdę o poświęceniu Konrada, będzie ich motywowała do dalszej walki. Na pieśniach o Konradzie wychowują się kolejne pokolenia Litwinów, gotowe pomścić krzywdy przodków.

Powieść poetycka

- ▶ Gatunek synkretyczny: elementy epickie (narrator, fabuła), liryczne (emocjonalność, subiektywizm narratora), dramatyczne (dialogi, monologi);
- ▶ Fabuła achronologiczna, fragmentaryczna, zagadkowa;
- ▶ Orientalizm lub historyzm – tło wydarzeń to kraina egzotyczna lub średniowiecze;
- ▶ Nastrój tajemniczości i grozy;
- ▶ Bohater bajroniczny;
- ▶ Brak wszechwiedzy narratora;
- ▶ Pisana wierszem.

